

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АУДИТОРСЬКОГО БІЗНЕСУ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DIGITAL TRANSFORMATION OF AUDIT BUSINESS: NEW HORIZONS AND PERSPECTIVES

У статті досліджено вплив цифрової трансформації на аудиторський бізнес. Це дозволяє підвищити якість та ефективність аудиторських послуг, забезпечити безпеку та конфіденційність даних, а також спроможність відповідати на зміни у законодавстві та регуляції. Проаналізовано ключові переваги та виклики, які супроводжують цей процес, та окреслено можливості, які пропонує цифрова трансформація для аудиторських фірм. Розглянуто проблемні питання аудиторської діяльності, пов'язані з діджиталізацією економіки, що сприяє розробці нових стратегій та підходів до проведення аудиту та наведено програмні продукти, які допомогли б не лише забезпечити якість послуг, але й визначити проблемні місця суб'єктів бізнесу. Висновки дослідження показують перспективи розвитку аудиту та здійснення раціонального планування дії для підвищення конкурентоспроможності аудиторських компаній в умовах цифрової економіки.

Ключові слова: цифрова трансформація, аудиторська діяльність, аудиторський бізнес, діджиталізація аудиту, стратегічне управління.

The formation of an innovative economy raised the question of the relevance of research into the process of digital transformation in the audit business. In recent years, the world community is rapidly moving to the digital economy, which requires audit firms to adapt to new conditions and form modern innovative approaches to their work. The development of the most modern technologies and methods allows to ensure a reliable audit and complete perfection in the work of auditors. Nowadays, the success of any business depends on the ability to adapt to new conditions and use modern technologies to improve work efficiency. This highlights the importance of studying digital transformation processes in auditing. The article presents the authors' research on the impact of digital transformation on the audit business and the potential for improving the quality and efficiency of audit services. The key benefits and challenges that accompany this process are discussed. Audit issues related to the digitalization of the economy are being studied, which leads to the development of new strategic approaches to conducting audits. Software products are considered that can not only automate the audit process, but also ensure the quality of service and identify business problems. It is important to consciously choose audit software to assess the specific needs and potential opportunities of the audit firm. The general findings of the study support the concept of expanding the audit scope by exploring such opportunities as improving the effectiveness and quality of audit review; expanding the geographical coverage of the audit; increasing competitiveness and attracting new customers; increasing the efficiency and automation of the company's internal activities; processes, ensuring flexibility and adaptability of business to changes; increasing transparency and strengthening trust with clients; innovative business models and the development of rational strategies to increase the competitiveness of audit companies in the context of the digital economy. Such research results allow a better understanding of the importance of digital transformation in the audit business and contribute to the development of strategies to achieve competitive advantage in this sector.

Key words: digital transformation, auditing, audit business, digitalization of auditing, strategic management.

УДК 657.6.004

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.5-17>

Мороз Ю.Ю.¹

д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Поліський національний університет

Гайдучок Т.С.²

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту, Поліський національний університет

Moroz Julia

Polissia National University

Haiduchok Tetyana

Polissia National University

Постановка проблеми. Сьогодні умови ведення бізнесу змінюються настільки швидко, що немає часу на звикання чи тестування певних інструментів. Всі перевірки їх дієвості відбуваються на практиці. Останніми роками світова спільнота швидко переходить до цифрової економіки, що вимагає від аудиторських фірм адаптуватися до нових умов та формувати сучасні інноваційні підходи до своєї роботи. Розвиток найсучасніших технологій та методик дозволяє забезпечити надійний аудит та повну досконалість в роботі аудиторів.

Однією з головних переваг цифрової трансформації для аудиторських фірм є можливість покращення ефективності та якості аудиторських послуг. Нові інструменти збору та аналізу даних дозволяють проводити більш детальний та точний аналіз фінансової звітності суб'єктів бізнесу, що

зменшує ризики помилок та проблем зі звітністю. Крім того, аудиторські фірми, які пройшли цифрову трансформацію, здатні швидше та ефективніше реагувати на зміни у нормативному законодавстві та регуляторних вимогах. Це є важливим для успішної роботи в умовах низької стабільності на ринку.

Однак, процес цифрової трансформації також супроводжується певними викликами й ризиками. Найбільшим з них є зміна культури роботи та підвищення кількості використовуваної техніки, що вимагає певних інвестицій у навчання і розвиток персоналу. Збільшення обсягів даних та їх обробка також можуть викликати проблеми з безпекою та конфіденційністю.

Отже, актуальність дослідження процесу цифрової трансформації аудиторського бізнесу обумовлюється становленням інноваційної

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9507-711X>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0190-3872>

економіки. Успішна діяльність будь-якого суб'єкта бізнесу полягає у здатності пристосуватися до нових умов та використовувати сучасні технології для підвищення ефективності роботи. У зв'язку з цим, вивчення процесів цифрової трансформації є важливим напрямком дослідження в сфері аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку аудиторського бізнесу в умовах цифрової трансформації постійно перебувають в полі зору науковців, оскільки це надзвичайно важливий фактор, який впливає на ефективність та якість аудиторських послуг. Розвиток цифрових технологій робить аудиторський бізнес більш автоматизованим.

Значна частина наукових праць на сьогоднішній день присвячена дослідженню впливу цифрової трансформації на внутрішні процеси та бізнес-моделі аудиторських фірм. Важливими проблемними питаннями є виклики та перешкоди (підвищення ризику кібератак, питання кваліфікації та перепідготовки кадрів, збір та обробка великих обсягів даних тощо), з якими стикаються аудиторські фірми при впровадженні цифрових технологій. Дослідження направлені на знаходження таких рішень та інструментів, що допоможуть аудиторам і аудиторським фірмам успішно впроваджувати цифрові технології та бути прогресивними в умовах трансформаційних змін.

Дослідники Є.А. Карпенко та Коба О.В. [1] розглядають переваги та недоліки застосування спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення. В результаті дослідження вони визначають можливості підвищення якості аудиту за рахунок діджиталізації та використання цифрових інструментів. Автори також аналізують якість даних та їх обробку з використанням програмного забезпечення та визначають шляхи покращення аудиту за допомогою цифрових інструментів.

М. Нежива та В. Міняйло [2] досліджували тенденції діджиталізації аудиту в умовах трансформації економіки та COVID-19. В результаті дослідження науковцями доведено, що технологічна інтеграція аудиту на базі сучасних інформаційних систем підвищує ефективність аналітичної роботи аудитора.

Науковці Бурлан С.А. та Прокопович Л.Б. [3] у своїх дослідженнях сформувавши комплекс рекомендацій з посилення ефективності імплементації технологічного комплексу цифровізації аудиту. За допомогою управлінських підходів централізації, систематизації та автоматизації роботи незалежного аудитора, вони розробили модель використання цифрових технологій у процесі аудиту.

Результати дослідження, проведеного колективом авторів [4], дозволили запропонувати ряд стратегічних напрямів розвитку аудиторської діяльності. Особлива увага приділена організації аудиторських процесів та використанню

передових технологій. У зв'язку з цим, розглядалось питання систематизації аудиторських процесів з використанням Agile-технологій. За рахунок використання такого підходу можна раціонально використовувати результати дослідження кожного з виконавців аудиторської перевірки та зробити аудит більш гнучким відповідно до виявлених проблем та ситуацій на підприємстві.

Автори дослідження звертають увагу на важливість підвищення ефективності та якості роботи аудиторської фірми. На їх думку, це можна досягти за рахунок впровадження цифрових технологій та оптимізації роботи аудитора. Рекомендації, які запропонували науковці, доцільно використовувати при впровадженні систем цифрового аудиту.

Загальні рекомендації по розвитку аудиторського бізнесу в цифрову епоху не є достатніми для забезпечення ефективного функціонування аудиторських фірм. Потрібні додаткові дослідження, щоб оцінити, як конкретні аудиторські компанії можуть використовувати цифрові технології для поліпшення своєї продуктивності та ефективності.

Таким чином, розвиток аудиторського бізнесу в умовах формування цифрової трансформації вимагає розуміння передових технологій та їх впровадження у практику аудиту. Необхідно вдосконалювати технологічні процеси та забезпечувати надійність та безпеку обробки інформації, а також працювати над підвищенням кваліфікації та підтримкою аудиторів у використанні нових інструментів та технологій.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз процесів цифрової трансформації в аудиторському бізнесі та визначення їх впливу на розвиток сучасного аудиторського процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифрова трансформація є масштабним та інтенсивним процесом, тому її значення є значним не лише у професійних та наукових колах, але й на державному рівні.

За оцінками експертів ініціативи «Цифрова адженда України» та Українського Інституту Майбутнього, цифровізація може принести українському бізнесу наступні ефекти:

- зростання промислового виробництва на 7–10% щороку;
- зростання високотехнологічних сегментів до 20% щороку;
- зростання пропускну здатності виробництв – до 60%;
- зростання кількості замовлень, виконаних вчасно – до 95%;
- скорочення запасів – до 20%;
- зростання ефективності встановленого обладнання – до 15%;
- скорочення простоїв обладнання – до 22%;
- економія витрат на закупівлю – до 30%;

– додаткове залучення інвестицій у розвиток Індустрії 4.0 – як у виробництві, так і в центрах R&D, інкубаторах та технологічних компаніях [6].

Уряд країни бачить в комплексній цифровізації спосіб покращення умов для роботи малого і середнього бізнесу, оскільки подальший розвиток такого бізнесу є одним з головних пріоритетів Міністерства цифрової трансформації.

Розвиток цифрової економіки включає в себе, насамперед, збільшення обсягу даних та зміну використовуваних технологій в галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Це ставить перед аудиторською професією нові виклики, пов'язані з цифровою трансформацією аудиту. Важливим аспектом у цьому напрямку є посилення розвитку механізму взаємодії з клієнтами та іншими стейкхолдерами за допомогою цифрових інструментів.

Наприклад, можливість здійснювати електронний документообіг та використовувати інші електронні інструменти сприяє підвищенню ефективності співпраці з клієнтами та зменшенню часу, що витрачається на паперову роботу.

Закладення цифрових технологій у практику аудиту є необхідністю для подальшого розвитку аудиторської діяльності та збільшення ефективності процесів. Відносна новизна такого напрямку розвитку створює можливості для інновацій та сприяє підвищенню якості та точності проведення аудиторської перевірки.

Розуміння проблем, з якими стикаються аудитори, використання сучасних технологій пропонують ефективний інструментарій для аудиторської практики. Ключові проблеми аудиторської діяльності в умовах цифрової трансформації економіки візуалізує рис. 1.

Проблемні питання аудиторської діяльності, пов'язані з діджиталізацією економіки, дають підстави для того, щоб аудитори та аудиторські компанії зосередили увагу на розробці нових стратегій та підходів до проведення аудиту.

Однією з найбільших проблем є нестача кваліфікованих працівників у галузі цифрових технологій, а також недостатній рівень розуміння технічних аспектів використання сучасних технологій в аудиторській діяльності.

Іншим проблемним питанням діджиталізації є забезпечення безпеки даних та конфіденційності в інформаційних системах. Велика кількість даних, що збирається та обробляється під час аудиту, може стати об'єктом кібератак та порушити захист інформації про клієнтів та підприємство. Тому аудитори повинні забезпечити найвищий рівень безпеки даних та контролювати доступ до них.

Крім того, діджиталізація аудиторської діяльності може стати причиною збільшення витрат на проведення аудиту. На стадії впровадження нових технологій потрібні додаткові витрати на навчання та підготовку кваліфікованого персоналу, закупівлю нової техніки та програмного забезпечення, а також на підтримку та розширення інфраструктури.

Можуть виникати і питання щодо законодавчого регулювання в галузі відповідних стандартів аудиту, що може ускладнити аудиторську діяльність та потребувати збільшення витрат на приведення діяльності відповідно до нових правових вимог.

Отже, проблемні питання аудиторської діяльності, пов'язані з її цифровізацією, включають нестачу кваліфікованого персоналу, питання

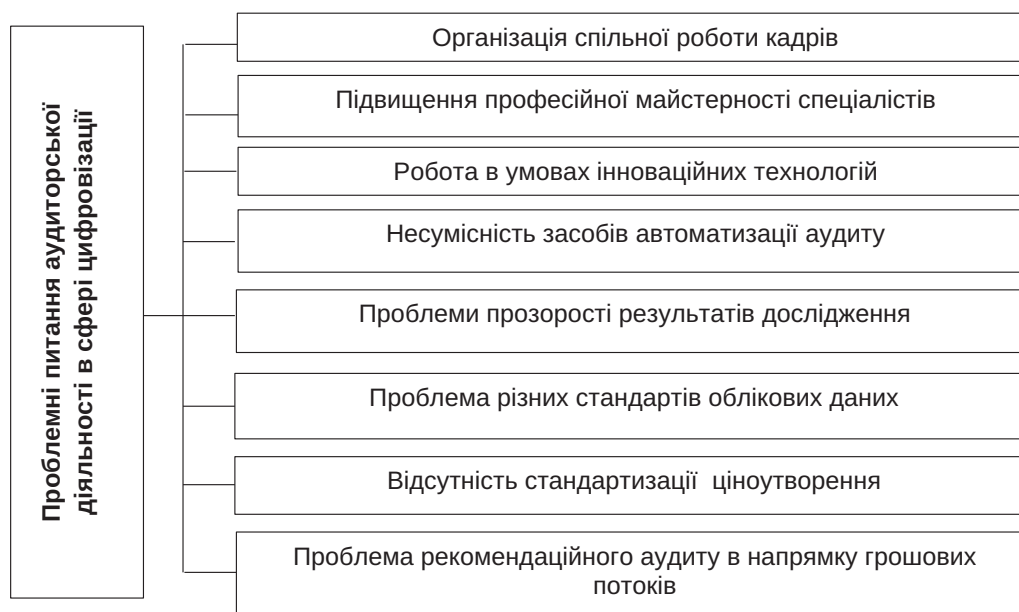

Рис. 1. Проблемні питання аудиторської діяльності в сфері цифровізації

Джерело: складено авторами за [4]

безпеки даних та конфіденційності, збільшення витрат на проведення аудиту та законодавче регулювання.

З розвитком цифрової економіки функції професійного аудитора змінюються. Використання автоматизації та інших інформаційних технологій дозволяє проводити аудит із застосуванням більшого обсягу даних, що дає можливість аудиторам зосередитися на виявленні ризиків та розумінні бізнесу [5].

Такий розвиток аудиту призводить до більшої прозорості та взаємозв'язку між аудитором та підприємством і забезпечує значну довіру зацікавлених сторін до результатів проведеної аудиторської перевірки.

За допомогою різноманітних програмних інструментів можливо автоматизувати більшість рутинних операцій та забезпечити повноцінну обробку даних.

Ключовим завданням в розрізі застосування цифрових технологій для цілей аудиту є ефективно їх поєднання з інноваційними продуктами у сфері професійних послуг. При цьому формується дієве поєднання даних, технологій і людського капіталу в площині діджиталізації аудиту фінансової звітності.

В даному контексті доцільно виділяти ряд підходів, що забезпечують або роблять можливим ефективно використання цифрових технологій у сфері аудиту. До вказаного переліку можна віднести: централізацію; стандартизацію і автоматизацію (рис. 2).

Комплексне поєднання стратегічних і операційних аспектів в умовах застосування сучасних технологій в площині аудиту в сукупності дає підстави для збільшення ефективності аудиторської перевірки в розрізі операційного управління даним процесом, так і в умовах довіри до якості даних у фінансовій звітності суб'єкта господарювання, що пройшов зовнішній незалежний аудит. При цьому

зростає рівень довіри інвесторів, посилюється захист прав акціонерів, стейкхолдерів тощо.

Сьогодні будь-яка аудиторська компанія у своїй діяльності використовує певні засоби (програми) для автоматизації своїх процесів. Програми для аудиту дозволяють аудиторам автоматично обробляти великі обсяги даних, збирати інформацію з різних джерел та забезпечувати її точність. Вони дають можливість реалізовувати аналітичні моделі, що дозволяють розкривати складні зв'язки та закономірності в даних, що важко виявити вручну.

Із сучасними програмами для аудиту процеси можна прискорити, при цьому не погіршуючи якість. Використання хмарних технологій, програм для планування робочого дня та спільної роботи в команді дає змогу значно підвищити якість аудиторських послуг [7].

Основними програмними продуктами, які використовуються для аудиту суб'єктів господарювання є наступні (рис. 3).

В нинішніх умовах на ринку присутня велика кількість програмних продуктів аудиту, які розробляються різними виробниками з метою полегшення та автоматизації проведення аудиторських перевірок.

Вказані програмні продукти включають такі функції, як тестування процесів контролю, виявлення аномалій та шахрайства, аналіз варіацій та підтвердження сальдо, що дозволяє аудиторам збільшити ефективність та точність проведення аудиту та максимально використовувати переваги автоматизації.

Незважаючи на те, що окремі програмні продукти можуть мати свої переваги та обмеження, важливо вимірювати вибір програмного забезпечення для аудиту з точки зору конкретних потреб та можливостей аудиторської компанії. Використання правильних інструментів для аудиту допоможе забезпечити якість послуг та визначати проблемні місця суб'єктів господарювання.

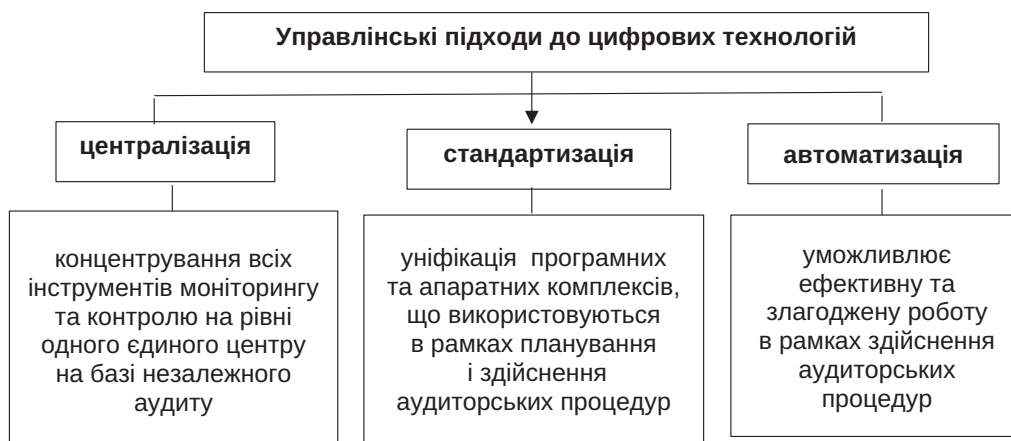

Рис. 2. Управлінські підходи до використання цифрових технологій в аудиті

Джерело: складено авторами за [3]

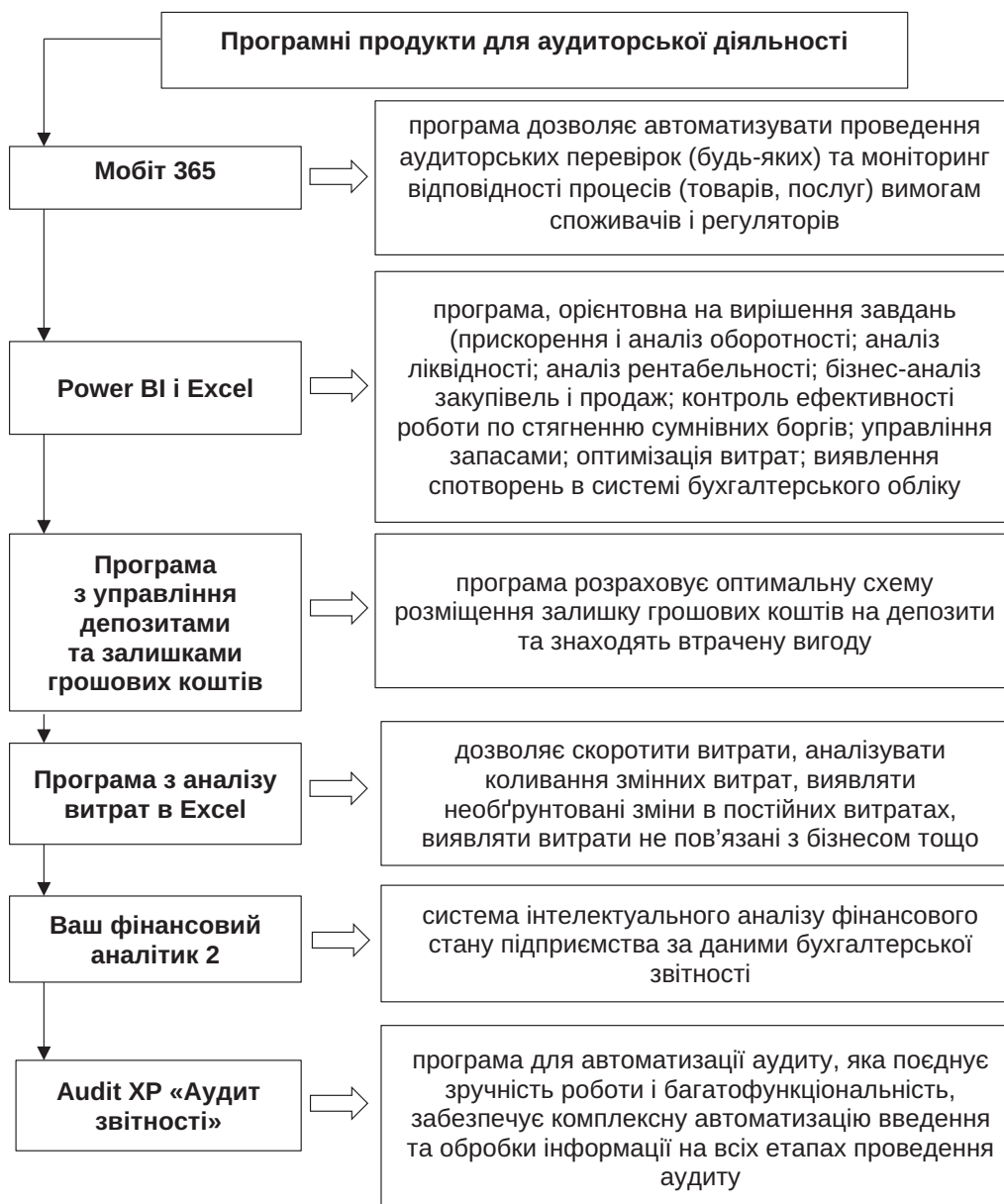

Рис. 3. Програмні продукти для аудиторської діяльності

Джерело: складено авторами за [8]

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, цифровізація аудиту дозволяє підвищити якість та ефективність аудиторських послуг за допомогою автоматизації процесів, використання даних та аналітики, забезпечення безпеки та конфіденційності даних, а також підвищення спроможності відповідати на зміни у законодавстві та регуляції.

Цифрова трансформація аудиторського бізнесу забезпечує і низку перспективних можливостей для зростання та успішної діяльності аудиторських фірм, зокрема:

- підвищення ефективності та якості проведення аудиторських перевірок (використання цифрових технологій дозволяє знизити трудомісткість процесу та забезпечити точніші результати аналізу

даних, що підвищує якість та ефективність проведення аудиту);

- розширення географії аудиту (завдяки цифровим технологіям аудиторські фірми можуть дистанційно вести аудит у великих компаніях у різних країнах, що збільшує географію аудиту та розширює можливості розвитку бізнесу);

- підвищення конкурентоздатності та залучення нових клієнтів (цифрові технології дозволяють аудиторським компаніям розвиватися та пропонувати нові послуги, що може збільшити їх конкурентоздатність та допомагати залучати нових клієнтів);

- підвищення ефективності та автоматизації внутрішніх процесів компанії (цифровізація дозволяє підвищити ефективність та автоматизувати

внутрішній облік, фінансовий та управлінський процеси аудиторської фірми);

– забезпечення гнучкості та адаптивності компанії до змін (цифрова трансформація дозволяє аудиторській компанії бути більш гнучкою та адаптивною до змін, що відбуваються на ринку і у законодавчому середовищі. Тільки завдяки використанню цифрових інструментів компанія може швидше та ефективніше реагувати на змінні умови);

– підвищення прозорості та довіри клієнтів (аудиторська компанія за умови цифровізації аудиту може забезпечувати більшу прозорість та довіру клієнтів. Клієнти можуть бути впевнені в тому, що дані захищені від несанкціонованого доступу та обробляються з високим рівнем безпеки);

– розвиток нових моделей бізнесу (цифрова трансформація дозволяє аудиторській компанії розвиватися та пропонувати нові моделі бізнесу, наприклад, blockchain технології).

Таким чином, цифрова трансформація аудиторського бізнесу відкриває нові перспективи розвитку та забезпечує підвищення конкурентоспроможності, ефективності та якості послуг, а також підвищення довіри клієнтів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Карпенко Є.А., Коба О.В. Підвищення якості аудиту в умовах діджиталізації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 1(01). С. 56–61.
2. Нежива М., Міняйло В. Діджиталізація аудиту в умовах COVID-19. *Вісник КНЕТУ*. 2020. Т. 131, № 3. С. 123–134.
3. Бурлан С.А. Аудит у сучасному інформаційному середовищі. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1019/1029> (дата звернення: 25.05.2023)
4. Онешко С.В., Вітер С.А., Віремейчик А.М. Стратегія розвитку аудиту в умовах цифрової економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 64–69.
5. Як діджиталізація аудиту свідчить про епоху трансформацій. URL: https://www.ey.com/uk_ua/digital-audit/audit-digitization-transformative-age (дата звернення: 25.05.2023).
6. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 25.05.2023).
7. Переваги використання програмних продуктів у сфері бухгалтерії й аудиту. URL: <https://pabu.com.ua/>

[ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/2344-perevahy-vykorystannia-prohramnykh-produktiv-u-sferi-bukhobliku-i-audytu](https://pabu.com.ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/2344-perevahy-vykorystannia-prohramnykh-produktiv-u-sferi-bukhobliku-i-audytu) (дата звернення: 26.05.2023).

8. Овчарик Р.Ю. Аудит на базі комп'ютерних програм: продуктивність, рентабельність та тенденції розвитку. *Міжнародний науковий журнал "Інтерна-ука"*. Сер. Економічні науки. 2017. № 1. С. 68–72.

REFERENCES:

1. Karpenko Ye.A., & Koba O.V. (2022). Pidvyshchennia yakosti audytu v umovakh didzhitalizatsii [Improving the quality of auditing in the digitalization environment]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, vol. 1(01), pp. 56–61.
2. Nezhyva M., & Miniailo V. (2020). Didzhitalizatsiia audytu v umovakh COVID-19 [Digitalization of auditing in the context of COVID-19]. *Visnyk KNETU*, no. 3, pp. 123–134.
3. Burlan S.A. (2023). Audyty u suchasnomu informatsiinomu seredovyshchi [Auditing in the modern information environment]. *Efektivna ekonomika*, no. 1. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1019/1029> (accessed May 25, 2023).
4. Oneshko S.V., Viter S.A., & Viremeichyk A.M. (2021). Stratehiia rozvytku audytu v umovakh tsyfrovoy ekonomiky [Development strategy of auditing in the digital economy]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 15, pp. 64–69.
5. Yak didzhitalizatsiia audytu svidchyt pro epokhu transformatsii [Digitalization of auditing is evidence of the transformational era]. Available at: https://www.ey.com/uk_ua/digital-audit/audit-digitization-transformative-age (accessed May 25, 2023).
6. Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyfrovoy ekonomikoju [Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy]. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (accessed May 25, 2023).
7. Perevahy vykorystannia prohramnykh produktiv u sferi bukhobliku y audytu [Advantages of using software products in the field of accounting and auditing]. Available at: <https://pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/2344-perevahy-vykorystannia-prohramnykh-produktiv-u-sferi-bukhobliku-i-audytu> (accessed May 26, 2023).
8. Ovcharyk R.Yu. (2017). Audyty na bazi kompiuternykh prohram: produktyvnist, rentabelnist ta tendentsii rozvytku [Audit based on computer programs: productivity, profitability, and development trends]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka"*. Ser. Ekonomichni nauky, no. 1, pp. 68–72.